

บทที่ 4

การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามกฎหมายไทย

4.1 การจ่ายหุ้นปันผลตามกฎหมายไทย

ในบทนี้ ผู้เขียนจะมุ่งวิเคราะห์ถึงแนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่ออกโดยบริษัทมหาชนจำกัดตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เท่านั้น โดยมีได้วิเคราะห์ถึงหุ้นปันผลที่ออกโดยบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากกลไกการออกหุ้นปันผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีความไม่ชัดเจนและมีปัญหาในทางปฏิบัติ กล่าวคือ

1. ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ตีความว่าการจ่าย “เงินปันผล” ของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นจะต้องจ่ายเป็นตัวเงิน (cash) เท่านั้น การจ่ายเงินปันผลเป็นทรัพย์สินอื่นจะทำให้เกิดปัญหาในการตีราคาทรัพย์สิน หากจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น ดังนั้น จึงตีความคำว่า “เงินปันผล” จำกัดเฉพาะเงินสดเท่านั้น ซึ่งผู้ถือหุ้นจะได้รับผลตอบแทนการลงทุนในสัดส่วนที่ลงทุนอย่างเป็นธรรมมากที่สุด¹ บริษัทจำกัดจึงไม่อาจจ่ายเงินปันผลเป็นทรัพย์สินหรือหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นได้

2. บริษัทจำกัดไม่อาจมีหุ้นของบริษัทของสำรองอยู่ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1143 กำหนดว่า บริษัทจะเป็นเจ้าของหุ้นหรือรับจำหน่ายหุ้นของตนเองไม่ได้ ทั้งนี้ เจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว คือ เพื่อป้องกันมิให้บริษัททำให้ทุนของบริษัทลดลง โดยไม่สอดคล้องกับทุนจดทะเบียนของบริษัทที่เปิดเผยมต่อสาธารณชน การที่บริษัทเป็นเจ้าของหุ้นเอง เช่น บริษัทซื้อหุ้นของคนอื่นจากผู้ถือหุ้น เป็นต้น การเอาเงินทุนหรือหุ้นของบริษัทเองมาจ่ายเงินปันผลย่อมเป็นการลดทุน² และจะมีผลทำให้เจ้าหน้าที่เสียหลักประกันที่ตนมีอยู่ บทบัญญัตินี้จึงเป็นบทบังคับเด็ดขาด บริษัทและผู้ถือหุ้นตกลงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ ดังนั้น

¹ สัมภาษณ์คุณนที วิพุธกุล. หัวหน้าฝ่ายจดทะเบียน 1 (บริษัทมหาชนจำกัด) กองทะเบียนธุรกิจ 2 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์.

² โสภณ รัตนากร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท, หน้า 426.

เมื่อบริษัทผู้จ่ายต้องห้ามมิให้มีหุ้นของบริษัทเองสำรองอยู่ในบริษัทจึงไม่อาจโอนเงินจากบัญชี
กำไรสะสมไปสู่บัญชีทุนโดยตรง บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงไม่
สามารถจ่ายหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นได้

3. บริษัทจำกัดไม่อาจมีหุ้นที่ยังไม่ได้จำหน่ายเหลืออยู่ในบริษัท เนื่องจากตามมาตรา
1104 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “จำนวนหุ้นทั้งหมดซึ่งบริษัทคิดจะ
จดทะเบียนนั้น ต้องมีผู้เข้าซื้อหรือออกให้กันเสร็จก่อนการจดทะเบียนของบริษัท” ดังนั้น
หุ้นของบริษัทจำกัดจะต้องมีผู้เข้าซื้อหุ้นทั้งหมดแล้ว จึงจะจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทได้ ทั้งนี้
เพื่อให้ทุนของบริษัทมีความแน่นอนก่อนที่จะจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทต่อไป นอกจากนี้ กรณี
บริษัททำการจดทะเบียนเพิ่มทุนก็เช่นเดียวกับบริษัทที่ต้องเสนอขายหุ้นเพิ่มทุนต่อผู้ถือหุ้นเดิม
ตามส่วนก่อน จากนั้นจึงเสนอแก่บุคคลภายนอกเว้นแต่ข้อบังคับของบริษัทจะกำหนดเป็น
อย่างอื่น หากหุ้นเพิ่มทุนดังกล่าวเสนอขายแก่ผู้ถือหุ้นเดิมไม่หมด กรรมการของบริษัทอาจจอง
ซื้อหุ้นเพิ่มทุนดังกล่าวได้ตามมาตรา 1222 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วยเหตุนี้
บริษัทจำกัดจึงไม่อาจมีหุ้นที่ยังมิได้จำหน่ายเหลืออยู่ในบริษัท บริษัทจำกัดจึงไม่สามารถจ่ายหุ้น
ปันผลแก่ผู้ถือหุ้นได้

4. บริษัทจำกัดไม่อาจออกหุ้นโดยไม่มีเจ้าของเนื่องจากบริษัทจำกัดตามประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีระบบ authorized but unissued shares ซึ่งหมายถึง การที่บริษัทได้
รับอนุญาตให้ออกหุ้นไว้เป็นจำนวนหนึ่งก่อน แต่ยังไม่จำเป็นต้องออกหุ้นนั้นจนครบจำนวนที่
อนุญาตไว้ อีกนัยหนึ่ง คือ สามารถออกหุ้นที่ยังไม่มีเจ้าของเอาไว้ได้ ดังนั้น บริษัทจำกัดมิได้มี
แนวความคิดนี้ จึงไม่สามารถออกหุ้นโดยไม่มีเจ้าของและไม่สามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นได้
ทันที

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ สมาคมบริษัทเงินทุน. “การศึกษาวเคราะห์การปรับปรุงพระราชบัญญัติบริษัท
มหาชนจำกัด พ.ศ. 2521,” วารสารกฎหมายธุรกิจ 12 (2531), หน้า 8.

ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้บริษัทจำกัดมีข้อขัดข้องในการจดทะเบียนเพิ่มทุนเพื่อรองรับการจ่ายหุ้นปันผลโดยโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมเข้าสู่บัญชีทุนโดยตรง แต่บริษัทจำกัดอาจจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นโดยอาศัยวิธีการเพิ่มทุนได้ ซึ่งจะต้องกระทำเป็น 2 ขั้นตอน* กล่าวคือ บริษัทจะต้องประกาศจ่ายเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้นและให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นลงมติพิเศษเพิ่มทุนเป็นจำนวนเท่ากับที่จะจ่ายหุ้นปันผล วิธีนี้บริษัทผู้จ่ายจะต้องจ่ายเงินปันผลในรูปของเงินสดก่อนแล้วจึงนำเงินสดดังกล่าวเข้าจองซื้อหุ้นสามัญเพิ่มทุนของบริษัทเองตามส่วน บริษัทอาจนำเงินสดที่จะต้องจ่ายแก่ผู้ถือหุ้นในฐานะ เงินปันผลหักกลบลบหนี้กับเงินจองซื้อหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทในจำนวนที่เท่ากัน ส่วนผู้ถือหุ้นจะได้รับหุ้นเพิ่มทุนโดยไม่ต้องจ่ายเงินสดเพื่อการจองซื้อหุ้นแต่อย่างใดโดยถือเสมือนกับผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผล แต่วิธีจ่ายหุ้นปันผลนี้มีใช้การจ่ายหุ้นปันผลโดยแท้จริงและเงินได้ที่เกิดขึ้นถือเป็นเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร โดยชัดแจ้งจึงไม่มีประเด็นภาษีอากรที่จะต้องวิเคราะห์แต่อย่างใด ในทางบัญชีบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลกรณีนี้อาจบันทึกบัญชีดังนี้

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีการจ่ายหุ้นปันผลประเภทนี้

Dr. กำไรสะสม	1,000,000	
Cr. เงินสด		1,000,000
Dr. เงินสด	1,000,000	
Cr. หุ้นสามัญเพิ่มทุน		1,000,000

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* แนวความคิดของการหุ้นปันผลประเภทนี้เป็นแนวความเห็นของเจ้าหน้าที่กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความเห็นที่ว่าบริษัทจำกัดจะต้องจ่ายเงินปันผลเป็นตัวเงินเท่านั้น โดยจะจ่ายเป็นทรัพย์สินอื่นหรือหุ้นปันผลไม่ได้.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งศึกษาเฉพาะการจ่ายหุ้นปันผลตามกฎหมายบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งบริษัทผู้จ่ายสามารถโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมเข้าสู่บัญชีทุนโดยตรง กล่าวคือ เดิมมาตรา 127 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521⁵ บัญญัติโดยชัดแจ้งว่า กรณีบริษัทมีหุ้นจำหน่ายไม่ครบตามจำนวนหรือบริษัทได้จดทะเบียนเพิ่มทุนแล้ว บริษัทมหาชนจำกัดสามารถจ่ายเงินปันผลทั้งหมดหรือบางส่วน โดยออกเป็นหุ้นสามัญใหม่ให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นก็ได้ ทั้งนี้ จำนวนหุ้นจะต้องไม่เกินจำนวนที่กำหนด ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้สามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญใหม่ได้ เนื่องจากบริษัทสามารถโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุน (หุ้นสามัญ) แทนที่โดยเหตุที่บริษัทมีหุ้นของบริษัทเองสำรองอยู่และไม่ต้องอาศัยวิธีการเพิ่มทุนดังกรณีของบริษัทจำกัด

เหตุผลที่บริษัทมหาชนจำกัดสามารถเป็นเจ้าของหุ้นที่ยังมิได้จำหน่ายได้ เนื่องจากบริษัทมหาชนจำกัดมีระบบ authorized but unissued shares ซึ่งตรงข้ามกับแนวความคิดของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยหลัก authorized but unissued shares นี้เป็นไปตามข้อเสนอศาสตราจารย์รอบบินส์ ซึ่งเสนอให้บริษัทมหาชนจำกัด จดทะเบียนได้โดยไม่ต้องมีผู้เข้าซื้อหุ้นหรือออกหุ้นกันจนครบก่อน⁶ ทั้งนี้ เพื่อให้บริษัทสามารถจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นและดำเนินกิจการได้โดยไม่ต้องเสียเวลารองนกว่าจะจำหน่ายหุ้นหมดและเพื่อให้บริษัทสามารถจดทะเบียนทุนและกำหนดจำนวนหุ้นไว้ครั้งเดียวเป็นจำนวนมากตามโครงการของ

ศูนย์วิทยพัทยากร

มาตรา 127 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 บัญญัติว่า “ในกรณีที่บริษัทยังจำหน่ายหุ้นไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียนไว้หรือบริษัทได้จดทะเบียนเพิ่มทุนแล้ว บริษัทจะจ่ายเงินปันผลทั้งหมดหรือบางส่วน โดยออกเป็นหุ้นสามัญใหม่ให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นก็ได้ ทั้งนี้ ภายใต้งบบังคับตามมาตรา 15”.

⁵ ประเสริฐ นาสกุล. “ที่มาและการร่างพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521,” วารสารกฎหมาย 1 (ฉบับพิเศษ กฎหมายบริษัทมหาชนจำกัด, 2522), หน้า 9.

บริษัทและแบ่งขายหุ้นต่อประชาชนตามความจำเป็นที่จะต้องใช้เงินเพื่อดำเนินงานตามแผนการเป็นขั้น ๆ ไป⁷

อนึ่ง เงินปันผลที่จ่ายเป็นหุ้นนี้ กฎหมายอนุญาตเฉพาะเงินปันผลที่จ่ายเป็นหุ้นสามัญเท่านั้น เพื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งมาตรา 127 ดังกล่าว กฎหมายใช้ถ้อยคำว่า “บริษัทจะจ่ายเงินปันผลทั้งหมดหรือบางส่วนโดยออกเป็นหุ้นสามัญใหม่.....ก็ได้” ปัญหาคือ บริษัทมหาชนจำกัดจะจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นบุริมสิทธิได้หรือไม่ จากการพิจารณาเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าว การที่กฎหมายบัญญัติเฉพาะหุ้นสามัญเท่านั้น เนื่องจากกรรมการร่างกฎหมายบางท่านเสนอว่า ในกรณีที่ออกหุ้นใหม่เป็นเงินปันผลนี้จะต้องเป็นหุ้นสามัญไม่ควรออกหุ้นบุริมสิทธิ⁸ แต่ไม่ปรากฏเหตุผลในการห้ามจ่ายหุ้นปันผลเป็นหุ้นบุริมสิทธิแต่อย่างใด ผู้เขียนเห็นว่า เจตนารมณ์แห่งกฎหมายน่าจะเป็นการป้องกันมิให้บริษัทก่อภาระผูกพันในรูปของหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งอาจจะเป็นภาระแก่บริษัทมากเกินไป เช่น เงินปันผล เป็นต้น และหุ้นบุริมสิทธิไม่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ นอกจากการจดทะเบียนลดทุน ดังนั้น บริษัทมหาชนจำกัดจึงไม่สามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นบุริมสิทธิโดยตรง

ต่อมา มาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535^{*} บัญญัติให้กรณีบริษัทมหาชนจำกัดมีหุ้นที่จำหน่ายไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียน หรือมีหุ้นที่บริษัทได้จดทะเบียนเพิ่มทุนแล้ว แต่ยังมีได้จำหน่ายเหลืออยู่ บริษัทสามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญใหม่ได้ ซึ่งบทบัญญัตินี้ได้เปลี่ยนแปลงบทบัญญัติมาตรา 127 แห่งกฎหมายเดิมแต่อย่างใด

⁷ คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัท. ร่างพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่) พ.ศ. 2521 พร้อมด้วยความเป็นมาและคำชี้แจงเรียงตามลำดับมาตรา, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2519. (อัดสำเนา).

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 154.

* มาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า “ในกรณีที่บริษัทยังจำหน่ายหุ้นไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียนไว้หรือบริษัทได้จดทะเบียนเพิ่มทุนแล้วบริษัทจะจ่ายเงินปันผลทั้งหมดหรือบางส่วน โดยออกเป็นหุ้นสามัญใหม่ให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น”

โดยพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ยังคงระบบ authorized but unissued shares ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 บริษัทมหาชนจำกัดจึงสามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญได้ เนื่องจากบริษัทผู้จ่ายสามารถโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสม ไปสู่บัญชีทุนได้ทันที และจัดสรรหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นโดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยวิธีการเพิ่มทุนดังเช่นกรณีของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ บริษัทมหาชนจำกัดสามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญได้ แต่ถ้าประสงค์จะจ่ายเงินปันผลเป็นหรือหุ้นบุริมสิทธิใหม่จะต้องจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดก่อนแล้วนำเงินดังกล่าวเข้าซื้อหุ้นบุริมสิทธิในทางบัญชี บริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลกรณีนี้อาจจะบันทึกบัญชีดังนี้

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีการจ่ายหุ้นปันผลประเภทนี้

Dr. กำไรสะสม	1,000,000
Cr. หุ้นปันผล	1,000,000

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติมาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มีข้อนำพิจารณาคือ กรณีแรก บริษัทมหาชนจำกัดจะจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญใหม่แก่ผู้ถือหุ้นบางส่วนและจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดแก่ผู้ถือหุ้นอีกส่วนได้หรือไม่ กรณีที่สองบริษัทมหาชนจำกัดจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญใหม่ แต่ให้สิทธิผู้ถือหุ้นในการเลือกที่จะรับเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญหรือรับเงินปันผลเป็นเงินสดได้หรือไม่

จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า ตามมาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มิได้วางหลักโดยชัดแจ้งแต่อย่างใด ในทางปฏิบัติ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์มีความเห็นว่า บริษัทมหาชนจำกัดไม่สามารถประกาศจ่ายหุ้นปันผลดังกล่าวได้ เนื่องจากกระทรวงพาณิชย์ตีความว่า หลักการจ่ายเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้นของบริษัทมหาชนจำกัดจะต้องเป็นไปตามส่วนตามที่ลงทุน กรณีแรก การที่บริษัทมหาชนจำกัดจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญใหม่แก่ผู้ถือหุ้นบางส่วนและจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดเป็นการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันตามส่วนที่ลงทุน แม้ว่าจะตีราคามูลค่าหุ้นปันผลที่ได้รับตามราคาตลาดแท้จริงของหุ้นในวันที่ประกาศจ่ายเท่ากับเงินปันผลเงินสดที่จะจ่าย แต่ผลจากการรับหุ้นปันผลนอกจากผู้ถือหุ้นจะได้รับผลตอบแทนในรูปเงินปันผลที่เป็นเงินสดแล้ว ยังอาจได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนยังรวมถึงสิทธิอื่น ๆ ของผู้ถือหุ้นด้วย เช่น สิทธิในการควบคุมดูแลกิจการ สิทธิในการออกเสียงลงมติ เป็นต้น จึงทำให้ได้รับผลประโยชน์มากกว่าผู้ถือหุ้นที่ได้รับเงินปันผลเป็นเงินสด ส่วนในกรณี

ที่สองบริษัทมหาชนจำกัดจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญใหม่ แต่ให้สิทธิผู้ถือหุ้นที่จะรับเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญหรือ เงินสด กรณีนี้ผู้ถือหุ้นที่ถือหุ้นในบริษัทจำนวนมากจะเลือกรับเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญเพื่อขยายสัดส่วนการลงทุนของตนในบริษัท ขณะที่ผู้ถือหุ้นที่ถือหุ้นในบริษัทจำนวนน้อยจะเลือกรับเงินปันผลที่เป็นเงินสด การที่ผู้ถือหุ้นบางส่วนได้รับหุ้นปันผลและบางส่วนได้รับเงินปันผลเป็นเงินสดทำให้สัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทรวมทั้งสิทธิของผู้ถือหุ้นบางส่วนในบริษัทเพิ่มขึ้นมากกว่าผู้ถือหุ้นอีกส่วนหนึ่งเช่นเดียวกับกรณีแรก ดังนั้น เจ้าหน้าที่กระทรวงพาณิชย์บางท่านจึงมีความเห็นโดยส่วนตัวเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวทั้งสองกรณีในข้างต้นไม่อาจทำได้ตามกฎหมายไทย⁹

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าบริษัทมหาชนจำกัดตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 สามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น(หุ้นปันผล)เฉพาะที่เป็นหุ้นสามัญใหม่ประเภทของหุ้นปันผลตามกฎหมายไทย จึงอาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- (1) หุ้นปันผลที่ออกเป็นหุ้นสามัญให้แก่ผู้ถือหุ้นสามัญชนิดเดียวกัน
- (2) หุ้นปันผลที่ออกเป็นหุ้นสามัญให้แก่ผู้ถือหุ้นสามัญและผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ

อนึ่ง บริษัทมหาชนจำกัดอาจจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นบุริมสิทธิได้ แต่จะต้องจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดก่อน และนำเงินดังกล่าวเข้าซื้อหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งอาจเป็นหุ้นเพิ่มทุนโดยดำเนินการเช่นเดียวกันกรณีบริษัทจำกัดแต่หุ้นปันผลกรณีนี้จะมีผลทางภาษีเช่นเดียวกับหุ้นปันผลประเภทแรก

การจ่ายหุ้นปันผลตาม (1) จะไม่มีผลทำให้สัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้ถือหุ้นเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด จึงมีผลเช่นเดียวกับหุ้นปันผลที่ไม่ต้องเสียภาษีตามมาตรา 305(a) แห่ง IRC ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5 แต่การจ่ายหุ้นปันผลตาม (2) จะมีผลทำให้สัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไปในบทที่ 5 เช่นเดียวกัน

⁹ สัมภาษณ์คุณนที วิฑูรกุล

4.2 แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามกฎหมายไทย

ในการพิจารณาแนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามกฎหมายไทยที่กล่าวต่อไปนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามประมวลรัษฎากรในปัจจุบัน ผู้เขียนขอตั้งสมมติฐานว่า “การที่บริษัทจ่ายหุ้นปันผลเป็นหุ้นแก่ผู้ถือหุ้นถือเป็นเงินได้ตามประมวลรัษฎากร” ส่วนปัญหากรณีหุ้นปันผลจะถือเป็นเงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์ หลักการบัญชีและหลักทางภาษีอากรหรือไม่นั้น จะได้วิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 6

4.2.1 การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามประมวลรัษฎากร

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรฉบับปัจจุบัน การพิจารณาจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลจะต้องพิจารณาว่าหุ้นปันผลเป็นเงินได้ประเภทใดตามมาตรา 40 เนื่องจากเงินได้แต่ละประเภทนั้นมีวิธีการจัดเก็บภาษีและการหักค่าใช้จ่ายตลอดจนอาจมีสิทธิประโยชน์ทางภาษีตามกฎหมายแตกต่างกันตามประเภทของเงินได้ ในที่นี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าหุ้นปันผลถือเป็นเงินได้ประเภทใดตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร

จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า แนวทางในการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลนั้นสามารถแบ่งเป็น 2 แนวทางดังนี้

4.2.1.1 พิจารณาจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานะเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร

แนวทางนี้ หุ้นปันผลจะถือเป็นเงินปันผลรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นผลตอบแทนการลงทุนที่บริษัทจ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้น แนวทางนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาและบริษัท ดังนี้

* แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยถือเสมือนเป็นเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) เป็นแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากร ดังจะเห็นได้จากหนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากรหลายฉบับ ซึ่งรายละเอียดโปรดดูในข้อ 4.2.3.

(ก) ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

1. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาจะได้รับประโยชน์ในเรื่องการถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายเพียงร้อยละ 10 ตามมาตรา 50(2)(จ)
2. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดามีสิทธิเลือกที่จะนำหุ้นปันผลไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปีตามมาตรา 48(3) วรรคสอง และสามารถใช้สิทธิเครดิตภาษีตามมาตรา 47 ทวิ
3. เงินได้จากการขายหุ้นปันผลในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจะได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

(ข) ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

บริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลดังกล่าวมีหน้าที่จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 10 ตามมาตรา 50(2)(จ) และจะต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีบุคคลธรรมดาตอนปลายปี

(ค) ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลไทย

1. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทยจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีโดยนำหุ้นปันผลที่ได้รับดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเพียงครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หากบริษัทดังกล่าวถือหุ้นในอีกบริษัทหนึ่งตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 65 ทวิ(10) แห่งประมวลรัษฎากรดังต่อไปนี้ ก็จะได้รับสิทธิประโยชน์ในการยกเว้นภาษีเงินปันผลดังกล่าว

- เป็นบริษัทจำกัดที่จดทะเบียนตามกฎหมายไทย
- ถือหุ้นของบริษัทดังกล่าวเกินกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนหุ้นที่มีสิทธิออกเสียงในบริษัทและบริษัทดังกล่าวมิได้ เป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทผู้จ่ายเงินปันผล
- ถือหุ้นของบริษัทก่อนวันที่มีการประกาศจ่ายเงินปันผลเกินกว่า 3 เดือน
- ถือหุ้นของบริษัทต่อจากวันที่ประกาศจ่ายเงินปันผลจนถึงปัจจุบันรวมระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน

ศูนย์วิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยหรือตามกฎหมายต่างประเทศและประกอบกิจการในประเทศไทย บริษัทผู้จ่ายมีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 10 ตามข้อ 5. แห่งคำสั่งกรมสรรพากร ที่ ท.ป. 58/2539 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2539 เว้นแต่ผู้รับเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือบริษัทจำกัดซึ่งถือหุ้นในบริษัทจำกัดจ่ายเงินปันผลไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของหุ้นทั้งหมดมีสิทธิออกเสียงในบริษัทจำกัดผู้จ่ายเงินปันผลและบริษัทจำกัดจ่ายเงินปันผลไม่ได้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดผู้รับเงินปันผลไม่ว่าโดยตรงหรือโดยทางอ้อม

3. ในกรณีที่บริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลเป็นบริษัทที่ได้รับส่งเสริมการลงทุนและได้จ่ายหุ้นปันผลแก่ผู้รับในระหว่างระยะเวลาที่บริษัทได้รับส่งเสริมการลงทุน ผู้รับหุ้นปันผลย่อมได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 และบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลก็ไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย

(ง) ผู้ถือหุ้นบริษัทต่างประเทศและมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย

กรณีผู้ถือหุ้นเป็นบริษัทต่างประเทศก็จะได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับเงินปันผลคือ จะถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามมาตรา 70 เพียงร้อยละ 10

4.2.1.2 พิจารณาจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานะเงินได้จากการเพิ่มทุน เฉพาะส่วนเงินเพิ่มทุนที่ค้างจ่ายจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้รวมกันเท่านั้นตามมาตรา 40(4)(จ) แห่งประมวลรัษฎากร

แนวทางนี้ หุ้นปันผลจะถือเป็นประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มทุนเฉพาะส่วนเงินเพิ่มทุน ซึ่งตั้งจากกำไรหรือเงินที่กันไว้รวมกัน แนวทางนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาและบริษัทดังนี้

* แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลเสมือนเป็นผลประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มทุนตามมาตรา 40(4)(จ) เป็นแนวความเห็นของนักกฎหมายภาษีอากรบางท่าน ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไปในบทที่ 6.

(ก) ผู้ถือหุ้นบุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาจะต้องถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตรากำหนดั้งแต่ร้อยละ 5 ถึง 37 ตามมาตรา 50(2)(ก) และจะต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีบุคคลธรรมดาตอนปลายปี

(ข) ผู้ถือหุ้นบุคคลธรรมดาที่ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

บริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลดังกล่าวมีหน้าที่จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ตามมาตรา 50(2)(ก) และจะต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีบุคคลธรรมดาตอนปลายปี

(ค) ผู้ถือหุ้นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย*

ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย จะไม่สามารถใช้สิทธิประโยชน์ตามมาตรา 65 ทวิ(10) แห่งประมวลรัษฎากร และต้องนำเงินได้ดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่หุ้นปันผลที่ได้รับไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายแต่อย่างใด

(ง) ผู้ถือหุ้นบริษัทต่างประเทศและมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย

ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทยจะต้องถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ตามมาตรา 70

4.2.2 การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผล : ศึกษาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา

4.2.2.1 ผู้รับหุ้นปันผลเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย

จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับหุ้นปันผล ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3853/2524 ระหว่างบริษัทธนกิจนครหลวงไทย จำกัด โจทก์ กรมสรรพากร กับพวก จำเลย โดยข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมีดังนี้ คือ

* คำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายความรวมถึง บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศและประกอบกิจการในประเทศไทย.

เดิมโจทก์เป็นผู้ถือหุ้นธนาคารนครหลวงไทยจำกัดจำนวน 6,866 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท โจทก์อ้างว่าหุ้นจำนวนดังกล่าวซื้อมาในราคาหุ้นละ 2,000 บาท ซึ่งเป็นราคาที่สูงกว่ามูลค่าตามใบหุ้นถึง 20 เท่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 ธนาคารนครหลวงไทยออกหุ้นปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นในอัตราหุ้นเดิม 1 หุ้น จะได้รับหุ้นปันผล 19 หุ้น โจทก์จึงได้รับหุ้นปันผลเพิ่มเติมอีกเป็นจำนวน 100,738 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท เป็นเงิน 10,037,800 บาท หุ้นปันผลที่โจทก์ได้รับมูลค่า 10,037,800 บาท นี้เมื่อหักกับราคาหุ้นเดิมที่โจทก์ซื้อมาเป็นเงิน 10,724,000 บาทแล้ว โจทก์ยังขาดทุนอยู่ 686,200 บาท ปรากฏว่าเจ้าพนักงานประเมินเห็นว่าหุ้นปันผลมูลค่า 10,037,800 บาท เป็นเงินได้ที่จะต้องนำมารวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วย จึงปรับปรุงกำไรสุทธิในปี พ.ศ. 2515 ใหม่ว่าโจทก์มีกำไรสุทธิ 14,797,800 บาท และประเมินเรียกเก็บภาษีจากโจทก์เพิ่มเติมอีก 3,411,340 บาท กับเงินเพิ่มอีกร้อยละ 20 เป็นเงิน 782,268 บาท รวมเป็นเงิน 4,693,208 บาท ประเด็นที่โจทก์ได้แย้งการประเมินของเจ้าพนักงานคือ การที่จำเลยให้โจทก์เสียภาษีจากหุ้นซึ่งเป็นเพียงเอกสารสิทธิอย่างหนึ่งจะรู้ว่ามีการหรือขาดทุนก็ต่อเมื่อได้ขายหุ้นไปแล้ว การประเมินของเจ้าพนักงานเป็นการเก็บภาษีจากทุน มิใช่เก็บจากกำไรสุทธิตามที่บัญญัติไว้ในประมวลรัษฎากร มาตรา 65 จึงเป็นการไม่ชอบ

จำเลยให้การว่า การที่โจทก์ได้รับหุ้นเพิ่มเติมอีก 100,378 หุ้นเป็นมูลค่า 10,037,800 บาท ควรปรับเป็นผลขาดทุน 686,200 บาท จำเลยไม่รับรอง จำเลยรับว่าเดิมโจทก์มีหุ้นจำนวน 6,866 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท รวมเป็นเงินทุน 686,200 บาท หุ้นปันผลเพิ่มเติมดังกล่าวเป็นผลจากธนาคารนครหลวงไทยได้มีมติพิเศษเพิ่มทุนของธนาคารขึ้นอีก 96 ล้านบาท โดยโอนทุนสำรองที่มีอยู่ 76 ล้านบาท เอามาเป็นเงินทุน และธนาคารออกหุ้นปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นแต่ละคนตามส่วนในอัตราหุ้นเดิม 1 หุ้น ได้รับแบ่งหุ้นใหม่ 19 หุ้น โดยผู้ถือหุ้นไม่ต้องออกเงินแต่อย่างใด ดังนั้น หุ้นเพิ่มเติมที่โจทก์ได้รับโดยไม่ต้องออกเงินลงทุนจึงเป็นทรัพย์สินที่เป็นรายได้ของโจทก์ จึงต้องนำมารวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การที่โจทก์ได้รับหุ้นปันผลจากธนาคารนครหลวงไทยจำนวน 130,378 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาทนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าหุ้นเป็นสิ่งซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ จึงต้องถือว่าเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99 เมื่อโจทก์ได้หุ้นนั้นมาก็ต้องถือว่าเป็นการได้มาซึ่งทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำมารวมเป็นรายได้ของบริษัทโจทก์ในการคำนวณกำไรสุทธิ โดยตีราคาหุ้นนั้นตามราคาที่พึงซื้อได้ตามปรกติตามประมวลรัษฎากร

มาตรา 65 ทวิ(3) ฉะนั้น การที่เจ้าพนักงานประเมินตราค่าหุ้นที่โจทก์ที่ได้รับมา 130,378 หุ้น ตามมูลค่าในใบหุ้น หุ้นละ 100 บาท เป็นเงิน 13,037,800 บาท จึงเป็นการชอบด้วยวิธีการคำนวณกำไรสุทธิตามที่บัญญัติไว้ในแห่งประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ทวิแล้ว

ประเด็นที่สอง การได้มาหุ้นปันผลดังกล่าว โจทก์ได้ซื้อหุ้นเดิม 6,862 หุ้น มาในราคาถึง 13,724,000 บาท เมื่อนำเงินค่าซื้อหุ้นมาหักออกแล้ว โจทก์ยังขาดทุน อยู่ 686,200 บาท ศาลฎีกาเห็นว่า การที่โจทก์จ่ายเงินซื้อหุ้นเดิมมาเป็นเงิน 13,724,000 บาท เป็นรายจ่ายที่บังเกิดผลเป็นการเพิ่มเติมทรัพย์สินของบริษัทโจทก์ขึ้นมา จึงถือได้ว่าเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน ซึ่งจะนำมาเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิของบริษัทโจทก์ไม่ได้ ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ทวิ(1) และมาตรา 65 ตริ(5) ดังจะเห็นได้ว่า หุ้นเดิม 6,862 หุ้น ของโจทก์นั้นยังคงเป็นทรัพย์สินของบริษัทโจทก์อยู่ตามเดิม ไม่ได้สูญหายไปไหน เจ้าพนักงานประเมินคงนำทรัพย์สินเฉพาะส่วนที่โจทก์ได้รับเพิ่มเติมมา คือ หุ้นปันผล 130,378 หุ้น เป็นมูลค่า 13,037,800 บาท มารวมเป็นรายได้ใน การคำนวณกำไรสุทธิของบริษัทโจทก์เท่านั้น ซึ่งเป็นการชอบด้วยวิธีคำนวณกำไรสุทธิตามที่บัญญัติไว้ในประมวลรัษฎากร มาตรา 65 ทวิ(1) และ(3) แล้ว

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น ได้วางหลักว่า กรณีผู้รับหุ้นปันผล เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หุ้นปันผลที่ได้รับจะมีภาวะภาษีอากร ดังนี้

1. หุ้นปันผลดังกล่าวถือเป็น "ทรัพย์สิน" ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การได้มาซึ่งทรัพย์สินถือเป็นรายได้และจะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ นิติบุคคลโดยตราค่าหุ้นปันผลนั้นตาม "ราคาที่ยังซื้อได้ตามปกติ" ตามมาตรา 65 ทวิ(3) แห่งประมวลรัษฎากร * ซึ่ง "ราคาที่ยังซื้อได้ตามปกติ" ของหุ้นปันผลดังกล่าว คือ ราคาพาร์ตามที่ระบุในใบหุ้น

* มาตรา 65 ทวิ(3) แห่งประมวลรัษฎากร (เดิม) บัญญัติว่า "ราคาทรัพย์สินอื่นนอก จาก (6) ให้ถือตามราคาที่ยังซื้อทรัพย์สินนั้นได้ตามปกติ และห้ามมิให้ตราค่าทรัพย์สินเพิ่มขึ้น เว้นแต่ในกรณีที่แม้จะมีได้มีการตราค่าเพิ่มขึ้นก็ยังมีกำไรสุทธิอยู่" (มาตรานี้ปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2535).

2. ต้นทุนของหุ้นที่มีอยู่เดิมก่อนวันประกาศจ่ายหุ้นปันผลเป็นรายจ่ายที่บังเกิดผลเป็นการเพิ่มเติมทรัพย์สินจึงถือเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุนซึ่งต้องห้ามมิให้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 65 ตรี(5)^{*} ประกอบกับมาตรา 65 ทวิ(1)^{**} แห่งประมวลรัษฎากร

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ผู้เขียนใคร่ขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

1. ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ศาลฎีกาพิจารณาข้อเท็จจริงเพียงว่า โจทก์ซึ่งเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทยได้รับหุ้นซึ่งเป็นเอกสารสิทธิอย่างหนึ่งจากธนาคารนครหลวงไทยโดยไม่ต้องออกเงินลงทุนแต่อย่างใด เมื่อหุ้นเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงถือเป็น “รายได้” ของโจทก์ซึ่งจะต้องนำมารวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ศาลฎีกาได้พิจารณาแนวความคิดของคำว่า “เงินได้” หรือ “รายได้” ในทางเศรษฐศาสตร์ บัญชี และหลักการภาษีอากรแต่อย่างใด นอกจากนี้ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า “หุ้นปันผล” ซึ่งถือเป็นรายได้ตามความเห็นของศาลฎีกาเป็นเงินได้พึงประเมินประเภทใดตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร

2. การที่ศาลฎีกาวางหลักว่า “ราคาที่พึงซื้อทรัพย์สินได้ตามปกติ” เพื่อประโยชน์ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 65 ทวิ(3) แห่งประมวลรัษฎากร ได้แก่ ราคาพาร์ของหุ้นปันผลที่ได้รับดังกล่าว โดยมีได้พิจารณาราคาตลาดแท้จริงของหุ้น ปัญหา คือ การที่ศาลฎีกานำบทบัญญัติแห่งมาตรา 65 ทวิ(3) มาใช้ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ได้รับหุ้นปันผล คำวินิจฉัยของศาลฎีกานี้สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งมาตรา 65 ทวิ(3) แห่งประมวลรัษฎากรหรือไม่ นอกจากนี้ คำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวขัดแย้งกับคำวินิจฉัยของกรมสรรพากร ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{*} มาตรา 65 ตรี(5) แห่งประมวลรัษฎากร บัญญัติว่า “รายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุนหรือรายจ่ายในการต่อเติมเปลี่ยนแปลง ขายออกหรือทำให้ดีขึ้นซึ่งทรัพย์สิน แต่ไม่ใช่เป็นการซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม” (บทบัญญัติมาตรานี้ยังมีผลใช้บังคับในปัจจุบัน)

^{**} มาตรา 65 ทวิ(1) แห่งประมวลรัษฎากร บัญญัติว่า “รายการที่ระบุไว้ในมาตรา 65 ตรี ไม่ให้ถือเป็นรายจ่าย” (บทบัญญัติมาตรานี้ยังมีผลใช้บังคับในปัจจุบัน)

3. ผลของคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีกำไรส่วนทุนระหว่างหุ้นเดิมและหุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติม เนื่องจาก ต้นทุนการได้มาของหุ้นเดิมถือเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน ต้องห้ามมิให้ถือเป็น รายจ่าย บริษัทจะต้องบันทึกเป็นทรัพย์สินของบริษัทตามต้นทุนที่ได้ทรัพย์สินนั้นมา ขณะที่หุ้น ปันผลที่ได้รับมิได้มีต้นทุนการได้มาซึ่งหุ้นดังกล่าวแต่อย่างใด หากบริษัทขายหุ้นเดิมและหุ้นปัน ผลทั้งหมดอันอยู่ในบังคับจะต้องเสียภาษีกำไรส่วนทุน ต้นทุนของหุ้นเดิมและหุ้นปันผลจะเกิด ความลักลั่นกัน โดยหุ้นเดิมจะมีต้นทุนที่สูงมากซึ่งอาจจะไม่ต้องเสียภาษีเงินได้เลย ส่วนหุ้นปัน ผลจะไม่มีต้นทุนการได้มาจึงต้องเสียภาษีเงินได้ทั้งจำนวน นอกจากนี้ ในกรณีที่บริษัทขาย เฉพาะหุ้นเดิมซึ่งมีต้นทุนที่สูงออกไปตามราคาตลาดแท้จริงซึ่งราคาตลาดที่แท้จริงอาจจะต่ำลง โดยผลของ Dilution Effect หรือโดยเหตุประการอื่น เจ้าหน้าที่ประเมินมีอำนาจที่จะถือว่า บริษัทโอนทรัพย์สินต่ำกว่าราคาตลาดโดยไม่มีเหตุอันควร ซึ่งเป็นเหตุให้ทำการประเมินเงินได้ ของบริษัทตามมาตรา 65 ทวิ(4) แห่งประมวลรัษฎากร

4.2.2.2 ผู้รับหุ้นปันผลเป็นบุคคลธรรมดาหรือกรณีอื่น ๆ

เนื่องจากตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว หุ้นปันผลถือเป็นทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงถือเป็นเงินได้ที่จะต้องเสียภาษีตามบทบัญญัติแห่ง ประมวลรัษฎากร อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องก็ไม่ปรากฏว่ามี คำพิพากษาศาลฎีกาใดวินิจฉัยว่าหุ้นปันผลถือเป็นเงินได้พึงประเมินประเภทใด ดังนั้น การจัดเก็บ ภาษีหุ้นปันผลกรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นบุคคลธรรมดาหรือกรณีอื่น ๆ จึงอาจพิจารณาจากแนว คำวินิจฉัยของกรมสรรพากรซึ่งจะกล่าวต่อไป

4.2.3 การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผล : ศึกษาจากแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากร

ปัญหาเบื้องต้นในการพิจารณาจัดเก็บภาษีหุ้นปันผล คือ หุ้นปันผลที่บริษัท จ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นจะถือเป็นเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) หรือ ผลประโยชน์ที่ได้จากการ เพิ่มทุน เฉพาะส่วนเงินเพิ่มทุนที่ตั้งจ่ายจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้ร่วมกันเท่านั้นตามมาตรา 40(4)(จ) แห่งประมวลรัษฎากร ปัญหาดังกล่าวนี้นักวิชาการเคยวางหลักยืนยันยืนยันความเห็นตาม ข้อหารือของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนี้

* หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0804/18917 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2518.

1. กรณีบุคคลธรรมดา เงินปันผลที่จ่ายเป็นหุ้นที่บุคคลธรรมดาได้รับอยู่ในข่ายได้รับการลดหย่อนตามมาตรา 47(1)(จ) และเงินได้จากการขายหุ้นปันผลดังกล่าวในตลาดหลักทรัพย์ก็ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตามมาตรา 42(22) แห่งประมวลรัษฎากร

2. กรณีนิติบุคคลที่เป็นบริษัทจดทะเบียน เงินได้จากเงินปันผลที่จ่ายเป็นหุ้นถือเกณฑ์เดียวกับเงินปันผลตามมาตรา 65 ทวิ(10)^{**} คือ

2.1 ไม่ต้องนำเงินปันผลที่จ่ายเป็นหุ้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ หากผู้รับเป็นบริษัทจดทะเบียน

2.2 ต้องนำเงินปันผลดังกล่าวมารวมคำนวณเป็นรายได้กึ่งหนึ่งของจำนวนได้ หากเป็นบริษัทจำกัดอื่นที่ไม่ใช่บริษัทจดทะเบียนและไม่เข้าลักษณะตามมาตรา 75 แห่งประมวลรัษฎากร^{***}

2.3 เงินได้จากการขายหุ้นปันผลดังกล่าวในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จะต้องนำมารวมคำนวณเป็นเงินได้ของบริษัทในปีนั้น

2.4 คำว่า “เงินได้ก่อนหักรายจ่ายทั้งสิ้น” นั้น หมายความรวมถึง ยอดขายทั้งสิ้นก่อนหักต้นทุนผลิตหรือต้นทุนขายด้วย

^{*}บทบัญญัติมาตรา 47(1)(จ) ซึ่งมีผลใช้บังคับขณะนั้น บัญญัติว่า “เงินได้ตามมาตรา 40(4)(ข) เท่าจำนวนที่ได้รับแต่ต้องไม่เกินวงเงิน 10,000 บาท เฉพาะส่วนที่ได้รับจากบริษัทจดทะเบียนหรือจากกองทุนรวมและไม่เกินวงเงิน 5,000 บาท เฉพาะส่วนที่ได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยและมีใช่บริษัทจดทะเบียน ในกรณีที่ผู้มีเงินได้ดังกล่าวจากบริษัททั้งสองประเภทและหรือกองทุนรวมจะเลือกหักจากส่วนที่ได้รับจากบริษัทประเภทใดหรือกองทุนรวมเป็นจำนวนเท่าใดภายในวงเงินดังกล่าวก็ได้แต่รวมกันต้องไม่เกิน 10,000 บาท และเมื่อได้เลือกหักอย่างใดสำหรับปีภาษีใดแล้วจะเปลี่ยนแปลงสำหรับปีภาษีนั้นไม่ได้.

^{**}หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามมาตรา 65 ทวิ(10) ปัจจุบันได้มีการแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 31) พ.ศ. 2534.

^{***}บทบัญญัติมาตรา 75 แห่งประมวลรัษฎากรปัจจุบันได้ถูกยกเลิกแล้ว

โดยนัยแห่งคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรข้างต้นจะเห็นว่ากรมสรรพากรพิจารณาหุ้นปันผลเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นผู้รับหุ้นปันผลทั้งบุคคลธรรมดาและบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทยจึงได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีในฐานะที่เป็นเงินปันผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ปัจจุบัน ตามบทบัญญัติมาตรา 127 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 (เดิม) และมาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 วางหลักโดยชัดแจ้งให้บริษัทมหาชนจำกัดสามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นได้และหุ้นปันผลที่จ่ายดังกล่าวสามารถโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีหุ้นทันทีเป็นหุ้นปันผลโดยแท้จริงดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น แต่กรมสรรพากรยังคงวางหลักว่าหุ้นปันผลที่บริษัทมหาชนจำกัดที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เป็นเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร หุ้นปันผลดังกล่าวจึงได้รับสิทธิประโยชน์เสมือนเงินปันผลทุกประการ ทั้งนี้ โดยนัยแห่งหนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0802/12716 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2537 กรมสรรพากรวินิจฉัยไว้ดังนี้

1. การจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น หากบริษัทผู้จ่ายเป็นบริษัทที่ได้รับส่งเสริมการลงทุนและได้จ่ายเงินปันผลดังกล่าวให้แก่ผู้รับในระหว่างระยะเวลาที่บริษัทได้รับส่งเสริมการลงทุน ผู้รับเงินปันผลย่อมได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520

2. เมื่อบริษัทจ่ายเงินปันผล (หุ้นปันผล) ที่ได้จากกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนผู้ถือหุ้นซึ่งได้รับเงินปันผล (หุ้นปันผล) ดังกล่าวได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินปันผลดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 บริษัทผู้จ่ายจึงไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าหุ้นปันผลที่บริษัทจ่ายแก่ผู้ถือหุ้นไม่ว่าจ่ายโดยบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรปัจจุบันยังคงถือว่าหุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับจะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้เช่นเดียวกับเงินปันผล ซึ่งแนวการตีความดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่ผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลดังจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

4.3 การคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ของผู้รับหุ้นปันผล

ในกรณีบริษัทจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาหรือบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หุ้นปันผลดังกล่าวจะต้องนำมารวมคำนวณเป็นเงินได้ตามราคาที่ตราไว้ในใบหุ้นหรือตามราคาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ กรมสรรพากรเคยวินิจฉัย “บุคคลธรรมดาหรือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลได้รับเงินปันผลเป็นหุ้น การตีราคาหุ้นออกมาเป็นเงินให้ถือราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้นนั้นตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร สำหรับราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้น ในกรณีนี้หมายถึงราคาหรือมูลค่าหุ้นที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ได้มีการแก้ไขทะเบียนการถือหุ้นในบริษัทนั้น”^{*}

ต่อมา กรมสรรพากรได้วางหลักเกณฑ์เพิ่มเติม “ราคาหรือมูลค่าที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันที่ได้มีการแก้ไขทะเบียนการถือหุ้นในบริษัท” ซึ่งถือเป็นราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้นนั้นตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร ดังนี้^{**}

1. ราคาหรือมูลค่าหุ้นซึ่งมีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันที่ได้มีการแก้ไขทะเบียนการถือหุ้นในบริษัท ให้ถือเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของราคาเปิด ราคาปิด ราคาสูงสุด ราคาต่ำสุด ในวันที่ได้มีการแก้ไขทะเบียนผู้ถือหุ้นในบริษัท
2. ในกรณีที่ไม่มีการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันที่ได้มีการแก้ไขทะเบียนการถือหุ้นในบริษัท ให้ถือตามเกณฑ์ราคาหรือมูลค่าหุ้นที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันสุดท้ายก่อนวันที่ได้มีการแก้ไขทะเบียนการถือหุ้นในบริษัทและในกรณีมูลค่าหุ้นในวันสุดท้ายมีหลายราคาให้ถือตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเช่นเดียวกับ 1.
3. ในกรณีหุ้นของบริษัทที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้ถือเกณฑ์ตามราคาหรือมูลค่าที่อาจซื้อขายกันได้นอกตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

^{*} หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0804/5334 ลงวันที่ 24 มีนาคม 2519.

^{**} หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0804/9838 ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2519.

แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรข้างต้นก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก และไม่เป็นธรรมต่อผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลด้วย นอกจากนี้ หากผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลเป็น บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย แนวการตีความของกรมสรรพากรซึ่งกำหนด ให้ใช้"ราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้นนั้น" ตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากรจะขัดแย้งกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3853/2524 ซึ่งกำหนดให้ใช้"ราคาที่พึงซื้อทรัพย์สินได้ตามปกติ" ตามมาตรา 65 ทวิ(3) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 6

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย